

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
за освітньою програмою професійного спрямування
«Муніципальне підприємництво»

на тему: «Перспективи інноваційного розвитку роздрібно́ї торгівлі на муніципальному рівні»

Виконавець:

студентка ФЕУП
Рожнова Анастасія Павлівна

Науковий керівник:

д.е.н, професор
Сментина Наталія Валентинівна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. На сьогоднішній день роздрібна торгівля є однією з найперспективніших галузей економіки України. Саме тому щороку зростає кількість учасників даного ринку, і як наслідок – збільшується рівень конкуренції між ними, особливо у великих містах. Така тенденція призводить до необхідності пошуку факторів, що забезпечували би підприємцям успіх та стабільне положення на ринку. Джерелом конкурентоспроможності підприємця є інновації, що впроваджуватимуть компанії, особливо ритейл. Ритейлери використовують всі можливі інструменти для залучення нових покупців і збільшення лояльності існуючих.

Особливої уваги такому фактору забезпечення конкурентоспроможності як запровадження інновацій в процес обслуговування споживачів варто приділяти на рівні невеличких муніципальних утворень або на рівні територіальних громад, що утворилися під час реалізації реформи децентралізації влади. Розвиток торгівлі з огляду на інноваційність забезпечує реалізацію на території будь-якої територіальної громади політики держави в частині сприяння всебічному економічному і соціальному розвитку громади, підвищення інвестиційної привабливості територіальної соціально-економічної системи, розвитку підприємництва, підвищення конкурентоспроможності сфери торгівлі.

Кожній громаді треба розвивати місцевий бізнес, який заохочуватиме людей залишатися і працювати вдома. Суб'єкти малого та середнього підприємництва відіграють надзвичайно важливу роль у забезпеченні економічного розвитку громад, в наповненні місцевих бюджетів податками, сприяючи тим самим підвищенню фінансово-економічного потенціалу територій. Також бізнес допомагає громаді робочими місцями та навчанням місцевих мешканців. Громада же в свою чергу повинна допомагати ресурсами бізнесу. Співпраця громади з місцевим бізнесом дуже важлива. Місцева влада повинна зрозуміти, що від успіху бізнесу залежать і перспективи розвитку самої громади.

Питання розвитку роздрібною торгівля є об'єктом досліджень багатьох науковців. Зокрема серед дослідників, праці яких здійснили значний внесок у розробку проблематики торгівлі, необхідно виділити наступних: Г. Пугачеський [1], С. Мочерний [2], В. Коноплицький [3], Н. Дутова [6], М. Балджи, І. Допіра, В. Однолько [10]. Аспектам впливу інноваційної діяльності на розвиток роздрібною торгівлі приділяли увагу у своїх роботах такі економісти минулого та сучасності: В. Апопій [43], Е. Блондо [48], Ю. Рижкова [44], І. Одотюк [29], І. Бутирська [28] та інші науковці.

Однак, вимагають свого подальшого дослідження можливості розвитку торгівлі на рівні муніципальних утворень в еру інновацій та політика співпраці бізнес та публічного сектора у даному питанні.

Мета кваліфікаційної роботи – теоретичні та прикладні аспекти інноваційного розвитку роздрібною торгівлі на муніципальному рівні.

Означена мета зумовила необхідність вирішення таких завдань:

- надати теоретичне обґрунтування поняттю «роздрібна торгівля», навести ознаки, форми та значення для національної економіки;
- дослідити особливості планування розвитку роздрібно-торговельної мережі на муніципальному рівні;
- провести аналіз державного регулювання розвитку інноваційних форм торговельно-економічних відносин;
- оцінити стан роздрібного товарообороту в Україні та в Одеській області;
- дослідити інноваційну діяльність як стратегічний пріоритет підприємств роздрібно-торгівлі;
- здійснити аналіз рівня інноваційного розвитку роздрібно-торгівлі;
- визначити стратегічні напрями інноваційного розвитку сфери торгівлі;
- надати пропозиції щодо забезпечення інноваційності на муніципальному рівні;
- спрогнозувати ефективність роздрібно-торгівлі з урахуванням інноваційного розвитку.

Предмет дослідження – торгово-технологічні процеси, що відбуваються на роздрібному ринку, та напрями їх подальшої трансформації за сучасних умов з метою підвищення ефективності діяльності.

Об'єкт дослідження – сукупність теоретичних аспектів та перспектив інноваційного розвитку роздрібно-торгівлі на муніципальному рівні.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань у даній кваліфікаційній роботі використано наступні методи: загальнонаукові (аналогія, системний аналіз, формалізація) під час дослідження поняття роздрібна торгівля, її ознак, обґрунтування значення для економіки; логічної абстракції (аналіз і синтез, індукція та дедукція) – при дослідженні особливостей планування роздрібно-торговельної мережі на муніципальному рівні, а також щодо виявлення інноваційних форм торговельно-економічних відносин; економіко-статистичного аналізу – під час аналізу рівня інноваційного розвитку роздрібно-торгівлі та прогнозуванні ефективності роздрібно-торгівлі на муніципальному рівні з огляду на інноваційність; табличний та графічний метод обробки даних, спостереження.

Інформаційна база дослідження. Інформаційною базою дослідження слугували наукові публікації, зокрема монографічні видання українських і зарубіжних учених з проблематики роздрібно-торгівлі, інноваційного розвитку національної економіки та сфери торгівлі зокрема, Закони України, офіційні дані органів державної статистики України, матеріали наукових конференцій, результати маркетингових досліджень ринку, матеріали інтернет.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (71 найменування). Загальний обсяг роботи

становить 95 сторінок. Основний зміст викладено на 87 сторінках. Робота містить 8 таблиць, 15 рисунків.

Публікації та апробація результатів дослідження. Результати дослідження апробовані на Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми та перспективи розвитку економіки: світові та національні аспекти» (м. Одеса, 18 листопада 2022 р.); за результатами участі у конференції опубліковано тези на тему: «Основні тенденції розвитку українських торговельних мереж».

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретичні аспекти планування розвитку галузі роздрібної торгівлі**» визначається поняття «роздрібна торгівля», розглянуто її ознаки, форми та значення для національної економіки; досліджуються особливості планування розвитку роздрібної торговельної мережі на муніципальному рівні та державне регулювання розвитку інноваційних форм торговельно-економічних відносин.

У другому розділі «**Аналітична оцінка рівня інноваційного розвитку роздрібної торгівлі**» проаналізовано стан роздрібного товарообороту в Україні та Одеській області та визначено інноваційну діяльність як стратегічний пріоритет підприємства роздрібної торгівлі.

У третьому розділі «**Перспективи інноваційного розвитку підприємств роздрібної торгівлі на муніципальному рівні**» надано пропозиції щодо забезпечення інноваційності на муніципальному рівні. Спрогнозовано ефективність роздрібної торгівлі на муніципальному рівні з урахуванням інноваційного розвитку.

ВИСНОВКИ

Результати проведених досліджень перспектив інноваційного розвитку роздрібної торгівлі на муніципальному рівні дозволяють зробити такі висновки.

1. Науковці по-різному визначають сутність категорії «торгівля», оскільки відсутній єдиний підхід до тлумачення цього поняття. У вузькому розумінні цього слова, торгівля – це обмін товарів, послуг, грошей, а в широкому значенні торгівля – вид підприємницької діяльності, пов'язаний з купівлею-продажем товарів. Форми роздрібної торгівлі можна класифікувати за різними ознаками, наприклад, за місцем виконання, за методами обслуговування, за правом власності на товар, що продається.

2. На муніципальному рівні роздрібна торгівля відіграє важливу системоутворюючу роль у налагодженні міжфункціональних, міжгалузевих, міжсекторальних зв'язків. Базовими принципами організації мережі роздрібних торговців залишаються максимальне наближення до покупців, оптимальна забезпеченість споживачів мережею, концентричність розташування, угруповання за асортиментом, забезпечення рентабельності роботи.

3. Держава, як один із основних суб'єктів інноваційної діяльності, забезпечує впровадження інноваційних процесів у національну економіку та встановлення досконалого правового регулювання відносин у цій сфері. Інновації, що стосуються торговельної сфери загалом, пов'язані з появою нових форм і видів торгівлі (мережева торгівля, електронна торгівля, дистанційна торгівля, торгівля у вигляді прямих продажів).

4. Для створення умов та зростання науково-технічного потенціалу країни, створюється законодавче забезпечення, яке визначає правові, економічні та організаційні умови науково-технічної та інноваційної діяльності, передбачає регулювання відносин між суб'єктами інноваційної діяльності, а також визначає умови надання підтримки юридичним особам, які здійснюють науково-технічну та інноваційну діяльність.

5. В Одеській області в 2020 році в галузі роздрібною торгівлі здійснювали діяльність 138750 суб'єктів господарювання, з яких 25465 підприємств та 113285 фізичних осіб-підприємців. Темп зростання обсягу роздрібного товарообороту підприємств в Одеській області за 2017-2021 рр. склав 164%. Найбільше зростання зафіксовано у 2019 р. проти рівня 2018 р. (20,51%), найменше у 2018 р. проти рівня 2017 р. (3%). У середньому щорічне зростання сягало 13%.

6. Перша п'ятірка ритейл-операторів України за загальною кількістю магазинів вже тривалий час залишається без змін. Лідером за цим показником залишається мережа АТБ, яка станом на 31 грудня 2021 року налічувала 1314 магазинів (+9% у порівнянні з даними на кінець 2020 року), далі Fozzy Group, що сумарно налічують 714 торгових точок, Volwest Retail, який сумарно нараховує близько 278 торгових точок, КОЛО – 252 магазини та Рукавичка, масштаб якої до 185 магазинів.

7. Актуальність інноваційної моделі розвитку торговельних підприємств зумовлюється швидким зростанням впливу нових технологій на економічний розвиток України. Основними видами інновацій торговельних підприємств є: товарні інновації, організаційно-економічні інновації, фінансові інновації, інформаційно-технологічні інновації. Інновації дозволяють підвищити економічну ефективність процесу продаж, оптимізувати витрати, збільшити конкурентоспроможність організації в результаті використання бездротових і радіочастотних технологій, максимізувати проінформованість покупців про товари та послуги конкретної торгової мережі, підвищити продуктивність праці працівників торговельного залу, покращити фінансово-економічний стан торгового підприємства, збільшити прибуток та рентабельність діяльності підприємства.

8. Нові технології допомагають уникнути незручностей при купівлі у режимі онлайн: упроваджуються технології безконтактних платежів, створюються програми для віртуального примірювання одягу щодо конкретного клієнта тощо. Ринок e-commerce у 2020 році виявився одним із найдинамічніших в Україні. Він сягнув \$4 млрд, що становить 8,8% від загального обсягу роздрібною торгівлі. При цьому за останні 5 років ринок зріс

майже в 3 рази. Однак в Україні порівняно із сусідніми країнами найнижчий рівень витрат однієї людини на е-комерцію на рік – 104 \$, що зображено на рис. 2.8. З іншого боку, український ринок е-комерції мав найвищий темп зростання в Центрально-Східній Європі – 41%.

9. У світі лише одна країна, що витрачає на дослідження та розробки більше 4% ВВП, це Ізраїль. Проте витрати нашої країни на наукові дослідження та розробки в рази нижчі, ніж у розвинених країнах. У 2020 році Україна направила на виконання наукових досліджень та розробок (R&D) \$631 млн.

10. Інноваційними пріоритетами розвитку роздрібною торгівлі для України є такі: активний розвиток електронної торгівлі, впровадження в практику роботи гнучкого електронного ціноутворення, електронних засобів супроводу і штрихового кодування товарів, засобів радіочастотної технології моніторингу рухів відвідувачів, використання інноваційних рішень, для переходу до персоніфікованого обліку покупців за рахунок упровадження клубних, дисконтних і карток самообслуговування, комплексна автоматизація усіх бізнес-процесів сучасної роздрібною торгівлі, розробка форматних та товарних новацій, які спрямовані на скорочення часу покупців і надання їм екологічних і раціональних для споживання товарів та послуг.

11. На муніципальному рівні відбувається реалізація інноваційних проєктів у сфері роздрібною торгівлі. Одними із сучасних інструментів підтримки бізнесу та залучення інвестицій на території є такі проєкти: публічні простори з елементами торгівлі, простори для святкових ярмарків, фермерські ринки.

12. Реалізація інноваційних проєктів у сфері роздрібною торгівлі на муніципальному рівні дозволить збільшити надходження до місцевого та державного бюджетів коштами, що сплатили платники податків, насичити внутрішній та зовнішній ринок виробленою продукцією, мотивувати підприємства в участі у виставково-ярмаркових заходах заради популяризації торгівлі на місцевому рівні, збільшити обсяги залучених інвестицій в економіку громади та знайти підприємців-інвесторів, покращити якість роботи об'єктів інфраструктури, створити додаткові передумови для подальшого економічного розвитку області з метою презентації потенціалу регіону, залучити громадян до процесу прийняття колективних рішень, збільшити споживчу спроможність населення.

АНОТАЦІЯ

Рожнова А. П. «Перспективи інноваційного розвитку роздрібною торгівлі на муніципальному рівні»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за освітньо-професійною програмою «Муніципальне підприємництво». – Одеський національний економічний університет. Одеса, 2022.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти планування розвитку галузі роздрібної торгівлі: визначено поняття «роздрібна торгівля», розглянуто ознаки, форми та значення для національної економіки; досліджуються особливості планування розвитку роздрібної торговельної мережі на муніципальному рівні та проблеми державного регулювання розвитку інноваційних форм торговельно-економічних відносин.

Проаналізовано сучасний стан роздрібного товарообороту в Україні та Одеській області та розглянуто інноваційну діяльність як стратегічний пріоритет підприємства роздрібної торгівлі, а також стан інноваційного розвитку підприємств роздрібної торгівлі.

Визначено стратегічні напрями інноваційного розвитку сфери торгівлі, надані пропозиції щодо забезпечення інноваційності на муніципальному рівні та спрогнозовано ефективність роздрібної торгівлі на муніципальному рівні з урахуванням інноваційного розвитку.

Ключові слова: торгівля, інновації, ритейл, громада, перспективи, розвиток.

ANNOTATION

Rozhnova A. P. «Prospects for innovative development of retail trade at the municipal level».

Thesis for Master degree in specialty 076 «Entrepreneurship, Trade and Exchange Activity» under the master's program "Municipal entrepreneurship". – Odesa National Economic University. – Odesa, 2022.

The paper examines theoretical aspects of planning the development of the retail trade industry. The concept of "retail trade" has been defined, its features, forms and significance for the national economy have been considered; the peculiarities of planning the development of the retail trade network at the municipal level and the problems of state regulation of the development of innovative forms of trade and economic relations have been investigated.

The current state of retail trade in Ukraine and Odesa region have been analyzed and innovative activity as a strategic priority of retail trade enterprises as well as the state of innovative development of retail trade enterprises have been considered.

The strategic directions of the innovative development of the trade sphere have been determined, proposals to ensure innovativeness at the municipal level have been made and the efficiency of retail trade at the municipal level taking into account innovative development have been predicted.

Keywords: trade, innovation, retail, community, prospects, development.